

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.1.2>

ПАСЕЧНИК О.В.

ОКСЮМОРОНИ МЕТАМОДЕРНУ У ПРАВОВІЙ РЕАЛЬНОСТІ

METAMODERN OXYMORONS IN LAW REALITY

Сучасне суспільство активно рухається у просторі нової соціокультурної епохи – метамодерну. Метамодерн, по суті, не пропонує щось інше, ніж те що є зрозумілим зараз, із урахуванням протилежного змісту того, що було та того, що ще буде. Зміст метамодерну не є дефініцією, сталим визначенням, або абстрактним уявленням. Це є складне поєднання можливостей того, що буде та, по суті, того що вже є. І саме у зазначеному аспекті, із іншого контексту ми маємо переосмислити сутність права.

Метамодерн, по суті, не пропонує щось інше, ніж те що є зрозумілим зараз, із урахуванням протилежного змісту того, що було та того, що ще буде. Зміст метамодерну не є дефініцією, сталим визначенням, або абстрактним уявленням. Це є складне поєднання можливостей того, що буде та, по суті, того що вже є. І саме у зазначеному аспекті, із іншого контексту ми маємо переосмислити сутність права.

Одним із інструментів, які дозволяють по-новому проаналізувати сталі явища правової реальності в епоху метамодерну є оксюморон.

Слід зазначити, що протиставлення діаметрально протилежних компонентів є невід’ємною складовою дії права, його структури та змістовної композиції.

Посеред найзагальніших оксюморонів сучасного права слід виділяти наступні: «динамічна – статика права & статична – динаміка права», «тверде – м’яке право & м’яке – тверде право», «офіційне – неофіційне право & неофіційне – офіційне право», «глобальна – локалізація права & локальна – глобалізація права».

Взаємопроникнення зазначених оксюморонів відображає коливання маятника пошуку юридичного інструментарію та наукового обґрунтування найбільш доцільних та ефективних алгоритмів здійснення правового впливу на суспільні відносини епохи метамодерну. Саме ця «відсутність» статичного, моністичного варіанту, й вказує на життя права, на його здатність слугувати не тільки орієнтиром, але й бути затребуваним засобом досягнення правового порядку у сучасній державі. І справа тут не лише у тому, що ми не знаємо всіх відповідей, або ідеальної моделі соціального регулювання, але у тому, що рух – це життя. А рухатися у ритмі загального розвитку, означає бути затребуваним та ефективним. Бо все те, що заважає руху, буде відкинутим на узбіччя історії.

Ключові слова: глобалізація, локалізація, метамодерн, оксюморон, правова реальність, правовий розвиток, сучасна держава, сучасне право, універсалізація, унікалізація.

Modern society is actively moving in the space of a new socio-cultural era – metamodern. Metamodern, in fact, does not offer anything other than what is clear now, given the opposite meaning of what has been and what will be. The content of metamodernism is not a definition, a fixed definition, or an abstract representation. It is a complex combination of possibilities of what will be and, in fact, of what already exists. And it is in this aspect, from another context, that we need to rethink the essence of law.

Metamodern, in fact, does not offer anything other than what is clear now, given the opposite meaning of what has been and what will be. The content of metamodernism is not a definition, a fixed definition, or an abstract representation. It is a complex combination of possibilities of what will be and, in fact, of what already exists. And it is in this aspect, from another context, that we need to rethink the essence of law.

An oxymoron is one of the tools that allow us to re-analyze the constant phenomena of legal reality in the metamodern era.

It should be noted that the opposition of diametrically opposed components is an integral part of the law, its structure and content.

Among the most common oxymorons of modern law are the following: "dynamic – statics of law & static – dynamics of law", "hard – soft law & soft – hard law", "official – informal law & informal – official law", "global – localization of law & local – globalization of law".

The interpenetration of these oxymorons reflects the fluctuations of the pendulum of the search for legal tools and scientific justification of the most appropriate and effective algorithms for exercising legal influence on social relations of the metamodern era. It is this "absence" of a static, monistic variant that points to the life of law, to its ability to serve not only as a guide, but also to be a popular means of achieving the rule of law in the modern state. And the point here is not only that we do not know all the answers, or the ideal model of social regulation, but that movement is life. And to move in the rhythm of general development means to be in demand and effective. Because everything that hinders the movement will be thrown to the sidelines of history.

Key words: *globalization, glocalization, metamodern, oxymoron, legal reality, legal development, modern state, modern law, universalization, unikelization.*

Основний зміст. Маятник метамодерну запущено. Варіативність інструментів, форм, технологій організації та здійснення правового впливу вражає. Правникам необхідно включитися у загальнотеоретичне обґрунтування новітніх можливостей, закономірностей та випадковостей сучасного права.

Метамодерн знищив сатиричну посмішку постмодерну. Він не закликає повністю повернутися назад [8], він пропонує зануритися у майбутнє. Метамодерну зайвими є умовності, його сприйняття відкриває можливості та шляхи до отримання порозуміння із тим, що не є нам подібним. Це той простір, де можливим є порозуміння між антропологічними і цифровими суб'єктами права.

Метамодерн – це глобальний культурний процес, що характеризується «коливанням» (осциляцією) між двома протилежностями (модерн та постмодерн) та одночасністю їх використання [13, с. 5677]. Метамодерн пропонує якісні інструменти пошуку універсальності та універсалізації, принаймні у праві. Завдяки цьому соціальному регулятору, реальним стає проектування уявної математики права на конкретні суспільні відносини. Не важливим стає шлях правосуб'єктивізації суб'єкта права, але важливими є його правозначущі дії.

Метамодерн, по суті, не пропонує щось інше, ніж те що є зрозумілим зараз, із урахуванням протилежного змісту того, що було та того, що ще буде. Зміст метамодерну не є дефініцією, сталим визначенням, або абстрактним уявленням. Це є складне поєднання можливостей того, що буде та, по суті, того що вже є. І саме у зазначеному аспекті, із іншого контексту ми маємо переосмислити сутність права.

Одним із інструментів, які дозволяють по-новому проаналізувати сталі явища правової реальності є оксюморон. Оксюморон (оксимороном) (грецькою *οξύμωρον* – дотепно-нісенітне, гостра-безглуздість), є стилістичний оборот, у якому поєднуються семантично протилежні (контрастні) слова, що створюють несподівану смислову єдність, на кшталт «живий труп», «убога розкіш» тощо. Це може бути чи то «стилістичною фігурою», чи то «стилістичною помилкою» [4, с. 3].

Слід зазначити, що протиставлення діаметрально протилежних компонентів є невід'ємною складовою дії права, його структури та змістовної композиції.

З цього приводу, В. В. Дудченко, слушно зауважує, що «право є особливо складним соціальним феноменом саме на підставі антиномічності його структури. У межах цієї структури співіснують автономія і гетерономія, суще і цінність, факт і норма, ідеальні (метафізичні) і реальні (позитивні) елементи, стабільність і рухливість, порядок і новаторство, примус і переконання, соціальні потреби і соціальні ідеали, досвід і наукові конструкції і, врешті, логічні поняття і моральні цінності. Усі подібні протистояння у сфері права істотні, і не з'ясувавши їхньої сутності неможливо досягти адекватного бачення феномена права в цілому» [3, с. 12].

В свою чергу Р. Дж. Нойвірт, закликає прийняти оксюморон як належне, вказуючи, що «краще підготуватися і тримати в руках наслідки прискореного коливання між протилежностями, захопленого зростанням по суті оксюморонних концепцій, що характеризують життя і закон». Вчений рекомендує активно готуватися шляхом «формулювання ідей та концепцій, адекватних завданням, пов'язаним із цими змінами. Право, хоча і є слідом уроків, отриманих у минулому, так би мовити пам'ять суспільства, слід розуміти як мнемонічний пристрій реалізації

цілей, орієнтованих на майбутнє, як певна відповідь ідеї, щодо зв'язків між законом і мовою» [11, с. 220, 262].

Поряд із цим, не викликає сумніву твердження, що стабільність права отримує прояв не тільки у його статичності, а, перш за все, у його динаміці. Кожен виданий правовий акт – це вже знімок минулого, це статична одиниця. Так, він буде продовжувати діяти, реально впливати на суспільні відносини, може навіть змінюватися, але створений він був для врегулювання того (у тотальній кількості випадків), що вже фактично сталося. Відтак, стабільність у правовій сфері це, перш за все, наявність механізмів постійного змінення у відповідності до вимог сучасного суспільства. Відповідно, найзагальнішим оксюмороном сучасного права є **«динамічна – статика права & статична – динаміка права»**. Прийняття цієї ідеї дозволяє вийти на новий рівень осягнення права, саме в аспекті висвітлення його здатності адекватно реагувати на виклики, за умови збереження власної ціннісної характеристики, при належному рівні зміни форми зовнішнього виразу та інструментів впливу.

З цього приводу, Н. М. Оніщенко, цілком слушно зазначає, що «дія права – це визначений «зріз» права, в деякому розумінні – функціональна правова система. Вона відображає буття права на різних рівнях: застосовується до окремої особи, суспільних груп, суспільства загалом. Фіксує своїм змістом усі ті явища, які детермінують процеси експансії права в суспільну практику, категорія «дія права» включає в себе методологічні можливості. Розгляд права в аспекті його дії висвітлює головну якість права – здатність реально впливати на діяльність та поведінку людей, а через це – здійснювати прогресивні зміни в суспільстві, запроваджуючи цивілізовані взаємовідносини людей та соціальне партнерство. Як наукове поняття дія права покликана відобразити право (правову матерію) з позиції філософських категорій «можливість» та «дійсність». У цьому розумінні вона характеризує рух сутності права. Якщо дійсність є здійснена сутність права, то можливість є сутність права «в собі». Дія права в певному розумінні охоплює і те й інше» [6, с. 13].

Наступний оксюморон сучасного права це **«тверде – м'яке право & м'яке – тверде право»**. Попри сталу традицію розуміння забезпечення дії права примусом, концепція м'якого права пропонує демонополізацію ролі держави у правотворенні. Виконувати приписи не під страхом покарання, а на підставі узгодженого волевиявлення заснованого на досягненні бажаного результату. Це саме той шлях, який наближає нас до створення новітніх підходів до розуміння меж використання співвідношення офіційного та неофіційного права у регулюванні суспільних відносин.

У зазначеному контексті, слід підтримати наукову позицію Г. О. Головач, що «найбільш значущі та затребувані суспільством відносини підлягають правовому регулюванню. Та не викликає жодного сумніву, що соціальне регулювання може відбутися тільки за умови чіткого визначення, хто та в якому порядку повинен виконати певні дії або утриматися від їх виконання. Так, регулятивна функція права реалізовується зокрема через його формалізацію у відповідних правових актах жорсткого (твердого – авт.) та м'якого права завдяки використанню відповідних юридичних алгоритмів, створюючи юридично значущі наслідки та безпосередньо впливаючи на формування та розвиток право-порядку сучасних держав» [1, с. 85].

В свою чергу, А. Сомма обґрунтовує, що м'яке право являє собою «необов'язкове, але юридично релевантне джерело, що виступає частиною складної, диференційованої та гнучкої системи норм, кожна з яких наділена різною розпорядчою (прескриптивною) інтенсивністю та градуйованою, відносною нормативністю» [12, с. 2].

Для розуміння ролі м'якого права, не менш важливим є заперечення Ж. Д'Аспремона, який зазначає, що сутність «м'якості» права ґрунтується на передумові, що бінарне протиставлення «правового» й «неправового», що властиве всім напрямкам юридичного позитивізму, не підходить для визначення модальної складності міжнародних відносин, а також на тому, що для регулювання різних за масштабом проблем сучасного світу необхідні додаткові нормативні регулятори [10, с. 1076].

Але м'яко-правові приписи не є єдиною зіркою всесвіту сучасного права. Розширення меж розуміння права, відкривають можливість дослідити «правове» у нетрадиційних процесах соціального регулювання. Відрив від традиційної парадигми, пов'язаної із обов'язковим формальним визначенням змісту волевиявлення правотворця, створює передумови розкриття новітніх аспектів розуміння права. Зазначена передумова формує життєвий простір такого оксюморона як – **«офіційне – неофіційне право & неофіційне – офіційне право»**.

Обґрунтовуючи доцільність виокремлення неофіційного права Д. В. Щамбура вказує, що «неофіційне право являє собою правила поведінки, що мають загальносоціальне походження, можуть існувати без формального закріплення, виступають засобом досягнення соціального

компромісу, не є легальними, але завжди є легітимними, виконуються добровільно і забезпечуються внутрішніми переконаннями людини, суспільною думкою тощо, сприяють формуванню неофіційного правового порядку на основі ціннісно-нормативної системи зразків і моделей поведінки, поширених у суспільстві» [9, с. 31].

У зазначеному контексті, О. В. Крижановська наголошує, що «офіційний та неофіційний правопорядки не розглядаються як протилежні. Слід виокремлювати три моделі інституційної взаємодії офіційного та неофіційного правопорядку: перша, найкраща модель, полягає у тому, що офіційний та неофіційний правопорядки підтримують один одного, тобто вони є нормативно тотожними, хоча інституційно можуть бути роз'єднаними. Друга модель полягає у тому, що між офіційним та неофіційним правопорядком існують свого роду «розриви», зумовлені відмінністю між тими правилами, які становлять основу чинного офіційного правопорядку, і тими правилами, якими реально послуговуються суб'єкти. Нарешті, третя модель полягає у домінуванні неофіційного правопорядку над офіційним, у результаті чого виникає так зване тіньове право» [5, с. 11].

Поряд із цим, намагання створити уніфіковану систему соціального регулювання засновану на пріоритеті прав і свобод людини, стають рушійною силою формування сучасного світового правопорядку. Всі розуміють те, що є основною цінністю і намагаються створити, адаптувати, гармонізувати, вдосконалити власні системи права у відповідності до певної, глобальної конструкції. Але, зазначені процеси мають враховувати й індивідуальні особливості кожної правової системи, їх правових та інших соціокультурних традицій. Відтак, наступним оксюмороном сучасного права є «глобальна – локалізація права & локальна – глобалізація права».

З цього приводу Т. В. Семигіна зазначає, що «сучасні процеси взаємодії глобального-локального не є відображенням вертикальних процесів впровадження політики «згори донизу» чи «знизу догори», описаних зарубіжними політологами у 1970-1980-ті рр. (П. Берман, Р. Елмор, Д. Едвардс, Д. Мазменіан та Р. Сабат'єр та ін.). Унаслідок залучення локальних і регіональних особливостей у глобальні потоки сформувалися специфічні форми переплетення культур, традицій, ментальних характеристик і комунікативних практик. Такий феномен дістав назву глокалізації і став предметом наукових праць З. Баумана, Е. Гіденса, Р. Дарендорфа, М. Кастельса, Р. Робертсона, Ф. Фукуями» [7, с.23].

Вчені вважають, що одним з головних завдань співробітництва XXI століття є пошук можливостей для формування глобальних міжнародних стратегій співробітництва і забезпечення на цій основі гарантій і передумов національної і міжнародної безпеки. Відома формула Римського клубу: «Мислити глобально, діяти локально» – повинна знайти своє втілення. Необхідно суттєво розширити традиційне визначення і розуміння проблеми міжнародної безпеки (безпеки виживання, існування і розвитку) через глобальну інтеграцію і співробітництво. Вона розглядається як комплексна, багатоаспектна проблема не лише завдяки введенню додаткових чинників та вимірів в економічній, екологічній, інформаційній та соціальній сферах, але й завдяки «правам і свободам» людини над правами держави [2, с. 143].

Взаємопроникнення зазначених оксюморонів відображає коливання маятника пошуку юридичного інструментарію та наукового обґрунтування найбільш доцільних та ефективних алгоритмів здійснення правового впливу на суспільні відносини епохи метамодерну. Саме ця «відсутність» статичного, моністичного варіанту, й вказує на життя права, на його здатність слугувати не тільки орієнтиром, але й бути затребуваним засобом досягнення правового порядку у сучасній державі. І справа тут не лише у тому, що ми не знаємо всіх відповідей, або ідеальної моделі соціального регулювання, але у тому, що рух – це життя. А рухатися у ритмі загального розвитку, означає бути затребуваним та ефективним. Бо все те, що заважає руху, буде відкинутим на узбіччя історії...

Список використаних джерел:

1. Головач Г. О. Алгоритми м'якого права та їх роль у формуванні правопорядку сучасної держави. *Приватне та публічне право*. 2021. № 1. С. 82-87. DOI: <https://doi.org/10.32845/26635666.2021.1.14>.
2. Гриньова В. М., Новікова М.М. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник. Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2004. 756 с.
3. Дудченко В. В. До питання про антиномічну природу права. *Актуальні проблеми держави і права*. №40. 2008. С. 11-17.
4. Ерєменко А. М. Философский оксюморон как форма диалектического мышления. *Практична філософія*. 2012. № 3. С. 3–12.

5. Крижановська О. В. офіційний та неофіційний правопорядок: нормативний та інституційний аспекти. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 1-1. С. 9–13.
6. Оніщенко Н. М. До питання про дію права (теоретико правові аспекти дослідження). *Теорія та історія апеляційного судочинства*. № 1 (14). 2009. С. 11-16.
7. Семигіна Т. В. Глокалізація політичних процесів: синергетика глобального і локального. *Наукові записки НаУКМА: Політичні науки*. 2012. Т. 134. С. 23–26.
8. Умберто Еко. Полный назад! М. : Астрель : COR-PUS, 2012. 608 с.
9. Щамбура Д. В. «Офіційне право» та «неофіційне право»: експлікація понять у контексті сучасних теорій праворозуміння. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2019. № 42. Т. 1. С. 28–32.
10. Aspremont de J. Softness in International Law : A Self-Serving Quest for New Legal Materials. *European Journal of International Law*. 2008. Vol. 19. No 5. P. 1073-1079.
11. Rostam J. Neuwirth. Law in the Time of Oхymora: A Synaesthesia of Language, Logic and Law. Routledge, 2018. 268 p.
12. Somma A. Some Like it Soft. Soft Law and Hard Law in the Shaping of European Contract Law. *The Politics of the Draft Common Frame of Reference* / ed. A. Somma. 2009. P. 289-296.
13. Timotheus Vermeulen, Robin van den Akker. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010-01-01. Т. 2, № 1. P. 5675-5680.